

Bigarren mahai-ingurua: Bizitza osasuntsua eskolatik hasita

3.6. Kiva programa finlandiarra

Ainara Nuñez Azkorra

Pedagogoa eta Betiko Ikastolako irakaslea

anunez@betikoikastola.eus

1. Sarrera

KiVa *bullying*-aren edo eskola-jazarpenaren aurkako programa da. Finlandiako Hezkuntza Ministerioak finantzatu eta Turkuko Unibertsitateak sortu eta garatutako eredu bat, alegia, eskola-jazarpena murriztea xede duena. Frogatuta dago: KiVa-k eskolan jazarpena murriztu eta ongizatea hobetzen du! Finlandian, Lehen Hezkuntzako ia eskola guztiak ezartzen ari dira KiVa programa.

Ikastoletan, Lehen Hezkuntzan (LH) eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan (DBH) erabiltzen da. Bertako langile guztiak KiVa programaren berri dute, baita familiek ere. Jazarpenari aurre egitea denon ardura da; elkarlanean aritzea, beraz, ezinbestekoa. Ikastola bakoitzak barne formakuntzak eskaintzen ditu langile zein familia berrientzat. Horrez gain, familientzako gida txiki bat ere badago, KiVa webgunean topa daitekeena.

2. Helburuak eta ekintzak

KiVa programaren helburu nagusia eskola jazarpena prebenitu eta murriztea da; izan ere, jakin badakigu eskola jazarpena errealitate bat dela ikastetxe guztietan.

Hori horrela izanik, beste helburuetako bat jazarpenak sortutako ondorio negatiboak apaltzea litzateke: sufrimenduaren aitortza egin, gelako giroa hobetzen saiatu, talde kohesioa bultzatu...

Ikasleek bizitzarako hain garrantzitsuak diren hainbat alor lantzen dituzte:

- Besteak errespetuz tratatzen
- Ikaskideen presioari eusten
- Norberaren ardura hartzen
- “Ezetz” esaten

KiVa programaren bitartez jazarpena identifikatzen eta hari aurre egiten lantzen dugu; baina baita norbere burua ezagutzen ere, norbere sentimenduak identifikatzen, norbere erreakzioak ezagutzen, laguntza eskatzen, laguntza onartzen... Hori guztia modu sistematikoan, aldez aurretik planifikatuta eta taldearen ezaugarrien arabera egokituta. Izan ere, ezin dugu ahaztu programak talde osoarengan eragina duela, ez bakarrik biktima eta jazartzaileengan.

3. Jazarpena identifikatzea

Jazarpena edo bullyinga identifikatzea ezinbestekoa da. Jazarpena harreman zapaltzailea da, botere eta indar abusua. Jazarpena **nahita egiten da, behin eta berriz, erlatiboki babesgabea den edo botere txikiagoa duen pertsona baten aurka**. Liskarrak, eztabaidak, borrokak... ez dira jazarpena!

Jazarpenari aurre egitea ezinbestekoa da; ezin digu ahaztu eskola adinean dauden haurren % 10 sistematikoki jazarriak izaten direla.

Jazarpen mota asko egon daitezke:

- Gehienetan jazarpena ahozkoa izaten da: iraintzea, bestea jendaurrean barregarri uztea, gutxiestea...
- Materiala edo arropa ezkutatzea edo apurtzea.
- Zeharkako jazarpena: pertsona bat taldetik baztertzea, hari buruzko zurrumurru gaiztoak zabaltzea, ikusezina balitz bezala jokatzeko...
- Jazarpen fisikoa: bultzatzea, jotzea, ostikatzea...
- Ziberjazarpena: edozein momentuan egin daiteke, oso erraz zabaldu eta "ikusteko" zailagoa da...

Jazarpena ez da soilik erasotzaileen eta biktimaren arteko kontu bat, jazarpen egoera gehienetan ikaskide talde bat egoten delako. Funtsezkoa da lekuko diren ikaskideek nola erreakzionatze duten jakitea, horrek baldintzatuko baitu jazarritako haurra nola sentitu den, baita jazarpen egoeraren bilakaera eta iraupena ere.

Erasotzaileek jazarpena beti modu publiko batean egiten dute, ikusleak behar izaten dituzte... Gogoratu euren helburua ahulagoa den pertsona bati, nahita eta behin eta berriz, mina ematea dela.

4. Jazarpenaren aurrean hartzen diren rolak

Jazarpenaren aurrean taldekide bakoitzak rol bat du:

- Erasotzaileak (% 9): kontrako irudia proiektatu nahi badute ere, pertsona ahulak dira. Besteei mina emateko behar horrek agerian uzten du hainbat gabezia dituztela eta laguntza beharko luketela; baina euren jarrera onartezina da.
- Erasotzaileen laguntzaileak (% 8): erasotzailearen jarrera bultzatzen dute, laguntzen diote, kobertura ematen...
- Erasotzaileen animatzaileak (% 23): eraso ikustean onarpen keinuak egiten dizkiote erasotzaileari: irribarre egin eta egoera normaltzat hartzen dute... Kasu gehienetan ez dute ontzat hartzen erasotzaileak egindakoa, baina hurrengo "biktima" izatearen beldur dira; nolabait, sentsazioa dute jarrera hori dela euren gendik espero dena eta ez biktimaren alde egitea.
- Onartzaile isilak (% 27): egoera onartezina dela jakin arren, gertatu izan ez balitz bezala jokatu eta egoera hori ekiditeko alde egiten dute...
- Biktimaren defendatzaileak (% 20): biktimaren aldeko jarrera aktiboa dute, eta harentzat ezinbestekoa den babes emozionala eskaini ahal diote...
- Biktima (% 13): erasotzaileak ahultzat identifikatzen du, eta behin eta berriz erasoak jasan ondoren, biktimak taldean duen estatusa gero eta apalagoa da.

Ikusleen portaeran eragiten badugu, erasotzaileek ez dute saririk batuko. Ondorioz, jazartzeko motibazioa gutxitu egingo zaie. Horregatik beharrezkoa da erasotzaileei aurre egitea, haien portaera onartezina delako. Erasotzaileek ikasten badute agresioa eta eraso erabil ditzaketela nahi dutena lortzeko, helduaroan delituak egiteko aukera handiak izango dituzte.

Biktimek entzuten zaiela eta ikastolako nagusien laguntza dutela nabaritu behar dute. Sarritan, antsietatea, depresioa, bakardadea... sentitzen dute. Gainera, euren autoestimu baxuaren ondorioz, zailtasunak dituzte harreman berriak sortzeko.

Jazarleak eta jazarriak, biak dira jazarpenaren biktimak. Jakinda haur gehienek ez dutela ontzat hartzen jazarpena, ikasleek ulertu egin behar dute euren jokabidea lagungarria dela jazarpenari aurre egiteko.

5. Jazarpena gutxitzeko jarduerak

KiVa programaren oinarria da “posible dela elkarrekin jazarpena geldiaraztea”, eta “gurea KiVa Ikastola dela”, hau da, gurean ez dugula jazarpenik onartuko.

Hori guztia posible izateko eta jazarpenaren aurrean ikasleek jarrera aktiboa eta positiboa izan dezaten, ikasturte osoan hainbat motatako jarduerak egingo dira modu sistematikoan. Jardueron bitartez, honako helburu hauek lortu nahi ditugu, besteak beste:

- Ikasleek ulertzea jazarpen egoeretan taldeak zer rol betetzen duen.
- Biktimarekiko enpatia handitzea.
- Biktima babesteko eta taldean jazarpena eragozteko moduak ikastea.

Jarduerak mota askotakoak dira: hausnarketak, jolas kooperatiboak, bisualizazioak, online jokoak...

Horrez gain, jolas orduan zaintzan ari diren hainbat langilek KiVa txalekoa (txaleko fosforitoa) aldean eramango dute, laguntzarik behar izanez gero ikasleek erraz ikus dezaten langileok non dauden.

Lehen aipatu dudan bezala, KiVa programak jazarpena murriztea du xede, baina jazarpenari aurre egiteko programa ere bada.

Ikastola guztietan, jazarpen egoerei aurre egiteko, 3 pertsonako talde bat egongo da: 2 irakasle eta, ahal izanez gero, zuzendaritza taldeko kide bat. Ikastolako komunitate osoak (ikasle, langile, guraso, eskolaz kanpoko monitoreak...) taldea nork osatzen duen ezagutu behar du. Jazarpenaren susmoa duen edonork talde horrengana jo beharko du, protokoloa martxan jar dadin (KiVa protokoloa eta Hezkuntza saileko protokoloa bateragarriak dira, bai formetan zein epeetan).

“Erasoaren” edo “ustezko jazarpenaren” berri izan duen pertsonak galdetegi bat bete eta datuak bildu beharko ditu. Behin datuok jasota, taldeak baloratu egingo du jazarpena izan daitekeen edo ez. Jazarpenik ez dagoela irizten badio, gaia irakasle-tutorearen esku geratuko da; baina jazarpena egon daitekeela ustez gero, KiVa taldeak helduko dio gaiari, irakasle-tutorearekin elkarlanean.

Lehenik eta behin, KiVa taldeko kide batek edo bik biktimarekin hizketalditxo bat izango dute, gertatzen ari denaren inguruko informazio zehatzena bildu eta hari babes osoa eskaintzeko. Bilera horretan, jazartzaileak identifikatzeaz gain, biktimari babesa edo laguntza eskain diezaizketen ikasleak nortzuk izan daitezkeen aztertuko da.

Ondoren, jazartzaileekin bilduko dira KiVa taldeko bi kide. Batek elkarrizketa bideratuko du, eta bigarrenak idazkari lanak egin eta elkarrizketan lortutako informazioa jasoko du eranskin batean. Jazartzaileek banan-banan parte hartuko dute hizketaldian, gutxi gorabehera hamar minutuz.

Elkarrizketak bideratzeko bi metodo erabili daitezke:

Ainara Nuñez Azkorra

- **Aurka egitekoa**, zuzenean gaiari heltzen diona aurrean dugunaren inplikazio zuzena zalantzan jarri gabe; adibidez: “Zure gelako neska hau txarto ari da pasatzen, eta badakigu horren inguruan erantzukizuna duzula. Zer egingo duzu egoerari buelta emateko?”...
- **Aurka ez egitekoa**. Aurrean dugunari beste konplizitate batekin hitz egiten zaio; adibidez: “Jakingo duzunez, zure gelako neska bat txarto ari da pasatzen. Zure ustez, zer egin dezakezu hobeto senti dadin?”...

Metodo bat zein bestea erabili, elkarrizketa amaitu baino lehen, jazarpenean parte hartu dutenen konpromisoak idatziz jasota geratuko dira akta batean. Akta sinarazi egingo diegu, eta, handik astebetara, beste hitzordu batera deituko ditugu, hartutako konpromisoak betetzen ari diren edo ez jakiteko, konpromiso berriak hartzeko, gertatu den beste zerbait kontatzeko aukera izateko...

Azkenik, KiVa taldeak beste bilera bat egingo du biktimak bere laguntzaile gisa identifikatu dituenekin. Egoeraren laburpen txiki bat egin ondoren, euren laguntza eta konplizitatea eskatuko zaie.

Lehenengo kontaktuaren ostean, KiVa taldea bai biktimaren zein erasotzaileen familiekin jarriko da harremanetan, telefonoz. Aurrerantzean informazioa jasoko dutela adieraziko zaie; euren seme-alabek konpromiso batzuk hartu dituztela, eta konpromiso horien bidez egoerari buelta emateko aukera eskaini behar zaiela. Bestalde, euren seme-alabengan konfiantza daukagula eta jazarpen egoera mozteko gai izango direla sentiarazi behar diegu familiei. Hori dela eta, distantzia minimo bat eskatuko diegu, euren seme-alabek aukera izan dezaten egin behar dutena egiteko.

Astero-astero jarraipen bilera laburrak egingo dira inplikaturako guztiekin. Lehenengo bilera beti biktimarekin izango da, ondoren jazartzaileekin. Egoerak hobera egin badu eta hartutako konpromisoak bete badituzte, ikasleak zoriondu eta konpromiso horiek mantentzera edo berriak hartzera animatuko ditugu. Egoera erabat bideratu dela ikusi arte jarraituko dute bilerek. Gero, astero egin beharrean, lantzean behin bileraren bat egin dezakegu errepasso modura.

Jazarpen kasu gehienak metodologia hau erabiliz bideratzea lortu ohi da.

6. Jazarpena gutxitzeko KiVa-ren emaitzak

Finlandiako Turkuko Unibertsitateak hainbat ikerketa egin ditu KiVa programaren fase pilotuan (2007-2009), baita programa herrialde osora zabaltzean ere (2009tik aurrera). Lortutako emaitza eta datuek garbi erakusten dutenez, programari esker jazarpenaren eta biktimizazioaren maiztasuna murriztu egin da.

Ikasturte amaieran, maiatzean hain zuzen ere, KiVa programa erabiltzen duten ikastola guztietako ikasleek eta irakasleek isilpeko inkesta bat bete behar dute Internet bidez. Datu horiek Finlandian aztertzen dituzte.

Ondoren, ikastola bakoitzeko KiVa arduradunak bere ikastolari dagokion txostena egiten du, ekainean bertan.

Txosten horretan, ikastola bakoitzeko erantzunak ez ezik, ikastolen arteko konparazio grafikoak ere jasotzen dira. Informazio hori guztia oso baliagarria izan daiteke gure ikastolaren erradiografia bat izateko, mailaz maila dauden kezkak identifikatzeko eta ikasturteko tutoretza plana osatzeko.

KiVa-ri buruzko ikerketen arabera, KiVa taldeek batez beste 6,5 jazarpen-kasuri aurre egiten diete ikasturteko.

Kasuen % 97,7an, biktimaren esanetan, egoerak hobera egin zuen:

- % 78,2an, guztiz desagertu zen jazarpena.

- % 19,5ean, jazarpena gutxiagotu egin zen.
- % 2an, egoerak bere horretan jarraitu zuen.
- %0,3an, jazarpena areagotu egin zen

Hala ere, kontuan izan behin eta berriro jazarriak diren haurren kasuez soilik arduratzen dela taldea.

Kasuren batean aldeko emaitzarik lortuko ez balitz, ikasle talde horrekin lanean jarraituko genuke eta, aldi berean, Hezkuntza Saileko protokoloa martxan jarriko litzateke.

Datuok oso positiboak direla esan dezakegu: jazarpena murrizteaz gain, gelako giroa ere hobetzen da. Beraz, ez al du merezi KiVa programa ezagutzea eta gure ikastolak benetan leku atsegina bihurtzea?

7. Bibliografia

www.kivaprogram.net